

ԲՆԱԿԱՆ ԳՒՏՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՆՔԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆ

ԳԼՈՒԽ ԱՅԲԶԻՆ

Ի տարանիւյ, Սողոմ, Սաճա Սաթմանայ արամանդները. Սաճայ Լափաւորական Գաւառներն Վրայի արամանդը. Փիլի ըստած արամանդը, ևն:

ՀԱՅՏՆԻ է որ 36 քառաթի կամ քիչ մը աւելի արժէք ունեցող ադամանդները տամանդիննէն աւելի չեն. իսկ խիստ խոշոր ադամանդ բոլոր Եւրոպայի մէջ հազիւ թէ վեց հատ կը գտնուի: Չբանուած ադամանդներուն մէջ ամենէն խոշորն է Պրականցայի Թագաւորական ադամանդը՝ որ 1680 քառաթի կամ իբր 11 ունկի կը կշռէ. բայց ուրիշները անիկայ ճերմակ տպագիւն կը կարծեն: Ին ադամանդին վրայ մէկը աս ստոյգ տեղեկութիւնը կուտայ: Երբոր ուսի տանիւյ Թագաւորութեան մեծ իշխանը (որ ետքը Յովհաննէս չորրորդ ըսուեցաւ) 1808^{ին} Պրագիլ հասաւ, Սիւնասաճերայս Գաւառէն սեւ ամերիկացի մը իրեն թուղթ մը գրեց, աղաչելով որ ինքը անձամբ բերէ իշխանին իր գտած ադամանդը: Թագաւորը հրամայեց մեծ զօրավարին որ ան հնդիկը պահապան զօրքով իր առջեւ հանէ: Հնդիկը քանի մը ամիսէն բերաւ ադամանդը Թագաւորին տուաւ, ըսելով թէ Պրագիլի մէջ ինչուան հիմա ասկէց մեծ ադամանդ չէ գտնուած: Թագաւորն ալ իրեն փոխարէն ազատութիւն ու մինչև ի մահ իրեն և իր ընտանեացը թողակ կապեց: Ինքը այսպէս կը ստորագրէ ան ադամանդը. մթնագոյն դեղնորակ է կ'ըսէ, հաւու հաւկրթի մը մեծութեան չափ, երկայնաձև, և մէկ կողմը քիչ մը խոր: Պրագիլի ոսկերիչները ի-

րեք հազար միլիոն ուէալ արժեցուցին, որ իրեքհարիւր միլիոն լիրէ ստերլինի հաւասար է. մէկ կողմը միայն քիչ մը բանուած է՝ ունեցած յատկութիւնները փորձելու համար:

Թաւէնիէ գաղղիացին Սողոմ ադամանդը կը յիշէ որ անտարակոյս խիստ խոշորներէն մէկն է. գոյնը գեղեցիկ վարդի գունով է, ձևն ու մեծութիւնը հաւու հաւկրթի մը կիսուն չափ. Թաւէնիէ կշռեր է աս ադամանդը ու 297 $\frac{2}{6}$ քառաթի, կամ 860 ցորենաչափ գտեր է. և Նեֆերիի կանոնին նայելով՝ 624,962 լիրէ ստերլին կ'արժէ: Իսկայ 1550^{ին} Պէնկալայի մէջ Սողորի հանքերուն մէջէն գտնուեր է:

Խոսն տարի առաջ Պոնէոյ կղզիին մէջ ադամանդ մը գտնուեր է հաւկրթաձև, որուն սուր ծայրը պզտիկ խուռ մը ունի. ասոր ջուրը սքանչելի է. և 367 քառաթի է կշիռը: Իսկէց շատ տարի առաջ Պաթալիոյ հազարապետը ուզեց գնել ան ադամանդը. ուստի Պոնէոյի Թագաւորին՝ որ Սաճա Սաթման կ'ըսուէր՝ մարդ իրկէց ու խոստացաւ 150,000 թալէռ, երկու մեծամեծ ու զինեալ պատերազմի նաւեր, շատ մըն ալ վառօդ ու գնտակ: Բայց կ'երևնայ թէ ռաճան յանձն չէ առած ծախել, չուզելով զրկել իր ազգատոհմը այնպիսի գանձէ մը. վասն զի Սալայեցիք մտքերնին դրեր էին որ Թէ ան ադամանդը ջրի մէջ խոթես, ու ան ջուրը հիւանդին խմցնես, հիւանդը կը բժշկուի. և դարձեալ իրենց ազգին բաղժը բոլոր անոր վրայ հաստատուած կը կարծէին:

Սուսաց Թագաւորական Գաւառանին ադամանդը՝ երկար ատեն Հընդկաց միականի կուռքի մը աչքին տեղն էր. ասկէց շատ տարի առաջ իւլանտացի զինուոր մը աս ադամանդը կուռքին աչքէն փրցընելով ոչինչ գնով մը ծախեց: Շատ մարդու ձեռքէ անցաւ և ետքը Ինգլիա գնաց բանուելու. ատեն անցնելէն ետքը կ'երևնայ թէ յատուրինէ Սուսաց կայսրուհին 1775^{ին} Իմդերտամ աս ադամանդը գներ է իննը-

1 Աս ադամանդը ութը կողմն ունի, և 17 $\frac{1}{2}$ քառաթի կը կշռէ:

սուն հազար լիւրէ ստերլինի, վրան աւելցնելով չորս հազար լիւրէ ստերլին տարեկան տուրք. մեծութիւնը՝ աղաւնիի հաւկըթի չափ է, և ձեւը հաւկըթաձեւ տափարակ, և բոլորովին անարատ և անբիծ. 179 քառաթի կշիռք ունի՝:

Փիւ կամ խաւախի ըսուած աղամանդը՝ (խալմաս փիթ անունով ասպետը գնեց) 11 տարաս քսան հազար չորս հարիւր լիւրէ ստերլինի. շտկելու կոկելու համար 5,000 լիւրէ ստերլին ծախք եղաւ վրան, և անկէց ելած մանրութները 7, կամ 8,000 լիւրէ ստերլին արժեցին: () ու լէանի դուքսը, 1 ուղովիկոս ժեթաւորին ոստիկանը կամ խնամակալը, 1717^{ին} աս աղամանդը 135,000 լիւրէ ստերլինի գնեց. 136 $\frac{1}{4}$ քառաթ է կշիռքը. իսկ գինը 1791^{ին} ոսկերիչներէն ու մանք 12 միլիոն լիւրէ ստերլինի արժեցուն: Ըս աղամանդը գրեթէ ամենեւին պակասութիւն մը չունի. Գաղղիոյ ամենէն ընտիր գոհարն է, բոլոր աշխարհիս մէջ ալ ամենէն գեղեցիկը կը սեպուի, թէպէտ և մեծութեամբ ամենէն վեր չէ: Գաղղիոյ թագաւորները իրենց թագին վրայ գրեր էին ասիկայ, բայց Վափուէոն իր թրին կոթին վրայ անցրնել տուաւ. Վարդոս ժեթաւէ էր որ իրեն սեփականէ աս աղամանդը և Գաղղիայէն քշուած ատենը հետը տանի, բայց չյաջողեցաւ:

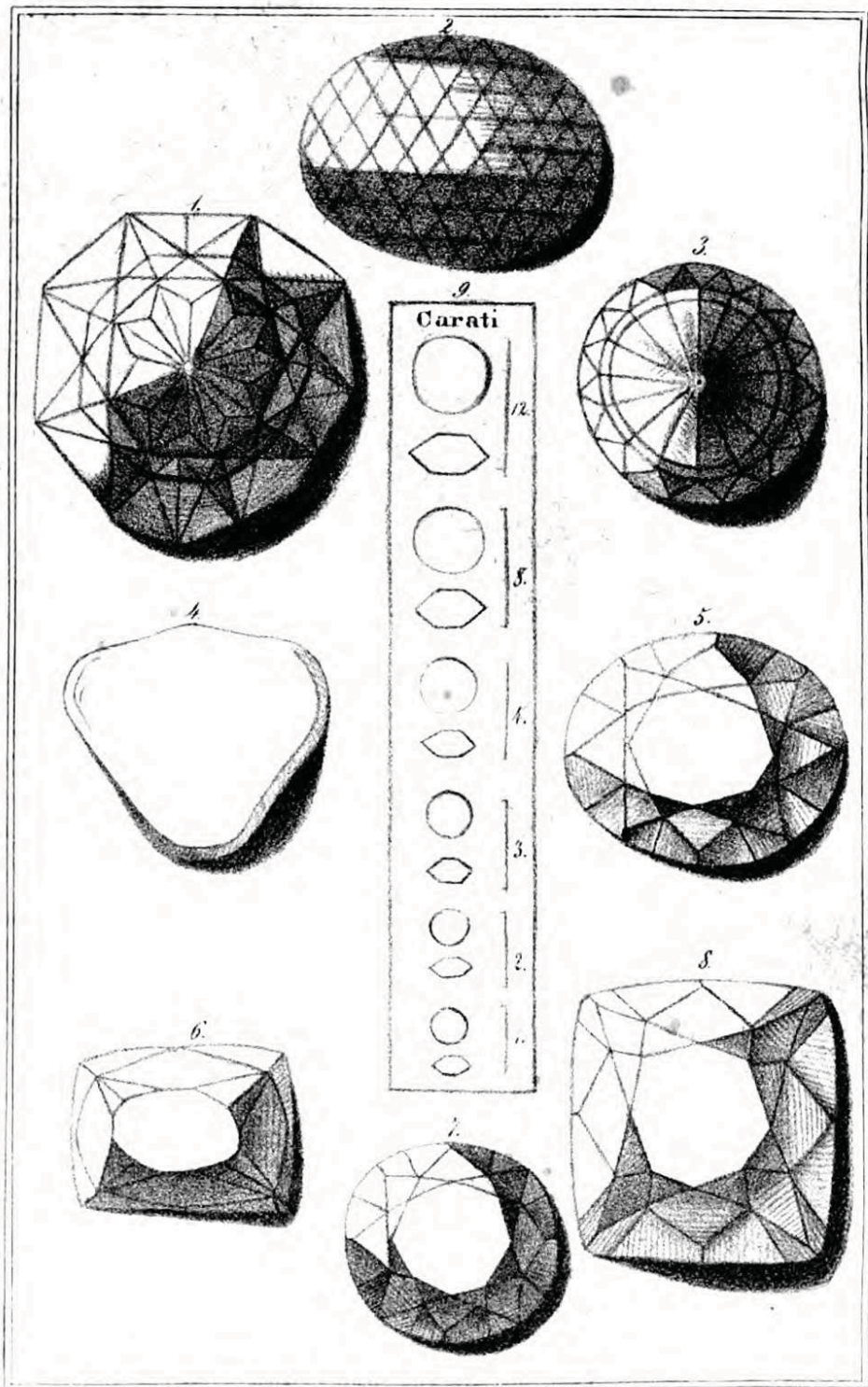
Ըս աղամանդը իրաւցրնէ տեսակ մը հարստութիւն է որ թէ տեղէ տեղ տանիլը դիւրին է, և թէ գնոյն աւելնալու կամ պակսելու վտանգներէն ազատ է: Երեսն թէ 11 էյէզ անունով ճարպիկ մարդ մը՝ Բրուսիոյ թագաւորին առջեւ անանկ ճարտարութեամբ մը ցըցուց աս աղամանդը ու պայծառ երեւցուց որ թագաւորը խոստացաւ 40,000 ձի՝ իրենց ամէն սարօքը տալ Գաղղիոյ թագաւորին ան աղամանդին համար: Ըս աղամանդը, ինչպէս որ ըսինք, 11 տարեքայի մէջ Վոլգոնտայի տէրութեան

1 Աս ան աղամանդն է որ Օսլովկոմսին ծախեց ջուղայեցի պարոն Հոֆրադը. տես Բաղմալ, հատ. Ա, էջ 14:

հռչակաւոր հանքերէն գտնուեցաւ. ձեւը գրեթէ կլոր է, մէկ մատնաչափ լայնք ունի, 1 $\frac{1}{6}$ մատնաչափ երկայնութիւն, և մէկ մատնաչափի $\frac{3}{4}$ մաս հաստութիւն: Ար պատմեն թէ գերի մը գտեր է աս աղամանդը, և ոտքին ոլոքին մէջ վերք մը բացեր ու մէջը պահեր է. բայց շատ մեծ եղած պիտի ըլլայ ան խոցը որ կարենար մէջը ծածկել ան աղամանդը: Երեւնայ թէ աս ան աղամանդն է՝ որուն համար փիթ ասպետը որ գներ էր՝ սուտ տեղը ամբաստանուեցաւ իբր թէ խաբէութեամբ յափշտակեր է:

Ըս քարը բանելու համար 5,000 լիւրէ ստերլին ծախք եղեր է, և Նեֆէրիէս 135,000 լիւրէ ստերլինի ծախուեցաւ կ'ըսէ. փայլունութեանը կողմանէ ամենէն ընտիրներէն մէկը կը սեպուի: Եւ իբր մը միայն ունի եղեր, ան ալ ակնակապիճի մէջ դրուելով ծածկուեր է: Բրիտանեան թանգարանին մէջ փիթեան կամ խնամակալի աղամանդին մէկ նմանցուցածը կայ, որուն արծրթէ շրջանակին վրայ փորուած են աս խօսքերս. «Փիթ բերդապահ աղամանդին գաղափարն է. կշիռքը 136 $\frac{1}{4}$ քառաթ, որ 1717^{ին} 1 ուղովիկոս ժեթընեց ի Գաղղիա»:

Սանչի ըսուած աղամանդը յիսունը հինգ քառաթ կը կշռէ, և 25,000 լիւրէ ստերլին կ'արժէ: Ըս աղամանդը՝ Յանդուզն Վարդոսի Վուրկոյնի դքսինն էր, ու Վանսիի պատերազմին մէջ իր զինարկին վրան էր. Վարդոս ան պատերազմին մէջ յաղթուելով՝ հելուէտիացի զինուոր մը պատերազմի աւարին մէջ գտաւ աս աղամանդը, ու քահանայի մը ծախեց մէկ ֆիորինի, քահանան ալ ուրիշի մը ծախեց: 1589^{ին} աս աղամանդը 1 ուսիտանացոյ Լ'նտոնիոս թագաւորին քովն էր, որ 40,000 լիւրէի դրաւ դրաւ գաղղիացի ազնուականի մը քով, որ Սանչի կ'ըսուէր, և ետքը 100,000 լիւրէի ծախեց. հարիւր տարիի չափ միայ աղամանդը ան ազնուականին տունը, ինչուան որ հենրիկոս Գ Գաղղիոյ թագաւորութեանէն իյնալով՝ հելուէտիացի զօրաց

Չ. Վահրամյանի

Չ. Վահրամյանի

- 1 Ռաճա Մաթթանի ադամանդը .
- 2 Աստորիոյ դեղին ադամանդը .
- 3 Ռուսաց կայսեր գաւազանին ադամանդը .
- 4 Կասաքի ադամանդը .
- 5 Փիկոթի ադամանդը .
- 6 Անգլիոյ մեծ ադամանդը .

- 7 Անգլիոյ Գէորգ Դ թագաւորին ադամանդը .
- 8 Խնամակալի կամ Գաղղիոյ ադամանդը .
- 9 Տասուերկուքէնինչուան 1 քառաթի մեծութեամբ ադամանդներ :

զօրագլխին (որ վերի յիշուած ագնուականին տնէն էր) հրամայեց որ հելուե-տիա անցնի ու զօրք ժողովէ . և որովհետեւ ստրկի կարօտութիւն ունէին, հաւանեցուց զինքը որ ան ադամանդը իր ազգականներէն առնէ ու հելուե-տիոյ տէրութեան քով գրաւի դնելով՝ զօրաց թռակը վճարէ : Ադամանդը հաւատարիմ մարդու մը ձեռքով խաւրեցին, բայց մարդը ճամբան անյայտ եղաւ . ատեն անցնելէն ետքը ձայն ելաւ թէ ճամբան աւազակները բռներ են ան մարդը, կողոպտեր սպաններ և անտառի մէջ թաղեր են . աս լսելով Սանչի, և ան մարդուն հաւատարմութեանը վրայ ալ վստահ ըլլալով՝ գնաց թաղուած տեղը փնտռեց գտաւ ու մարմինը դուրս հանեց, և ադամանդը ստամոքսին մէջէն գտաւ, որ կ'երևնայ թէ մարդը տեսնելով որ աւազակները վրան կը յարձակին՝ մէկէն կլէր էր ադամանդը : Սանչի ան ադամանդը տուաւ Բնգղիոյ Յակօբ Բ թագաւորին, որ ան ատենները Փարիզ կը բնակէր . անկէց ալ Ռուզովիկոս Ժ. Գ. անցաւ, և հիմա Պաղղիոյ թագաւորական գոհարներուն մէջն է :

Փիկոթ կոմս հնդկաստանի կուսակալը ադամանդ մը բերաւ Բնգղիա՝ որ իր անունովը Փիկոթ ըսուեցաւ . ասի կայ 1801^{ին} վիճակով ծախելու հանեցին 30,000 լիւրէ ստերլինի . 47½ քառաթիւ կը կշռէր . 1818^{ին} Սուլտէլ և Պրիճ և ուրիշ Սուլտէլ անունով մարդկանց քովն էր, բայց թէ հիմա ուր է և որուն քով չգիտցուիր :

Եսաք ադամանդը Սահարաթի պատերազմին մէջ՝ Սահարաթայ եւ պարբոսէն աւար առին . և հիմա արեւելեան հնդկաստանի ընկերութե թանգարանին մէջն է . կշիռքն է 89 $\frac{3}{4}$ քառաթիւ, և հնդկաստանի վաճառականաց ժողովքը անոր գին որոշեր է 30,000 լիւրէ ստերլինի :

Ռուսաց գանձատունը կայսերական գաւազանին վրայի ադամանդէն զատ ուրիշ մեծ ադամանդներ ալ կան . անոնցմէ մէկուն գինը 369,800 լիւրէ ստերլինի կը սեպուի :

Հոլանտա ադամանդ մը կայ 36 քառաթիւ կշիռքով, և արժէքը 10,368 լիւրէ ստերլինի կը սեպուի, և կարծեմ թէ կոնոնաձև է :

Պարսից թագաւորին գանձատունն ալ ադամանդներ կան, որոնցմէ չորս մեծերը վարդաձև կտրուած են, ուրիշներն ալ՝ շողշողենի ձևով : Եւսէն մեծերէն երկուքը կ'ըսուին Նոյն և Եւսէն լուսաձաձան . մէկուն գինը կը սեպուի 145,800 լիւրէ ստերլինի, մէկաւրինը 34,848 :

Պրազիլի գանձուն մէջ շատ գեղեցիկ ու մեծ ադամանդներ կան, ինչպէս Ռուսիտանեան կըր շողշողենին, Ստրկի ադամանդ ըսուածը, և այլն : Եսպոյտ գունով ադամանդներ ալ կան, բայց այնչափ մեծ չեն, և շատ բիծ ունին : Յովհաննէս Գ թագաւորին գաւազանին ոսկիապատ գլխուն վրայ բրգաձև շողշողենի ադամանդ մը կայ շատ գեղեցիկ, որ կ'արժէ 30,000 լիւրէ ստերլինի : Ռուսիտանացուց կամ Փորթուգալի Յովսէփ Ա թագաւորին մետաքսէ ուրարին վրայ քսան հատ շողշողենի ադամանդներէ կոճակներ կային, որոնց ամենուն մէկէն գինը 100,000 լիւրէ ստերլինի կը հասնէր :

Եսպոյէն 8,000 լիւրէ ստերլինի Եւստոնէն շողշողենի ադամանդ մը գներ է մասնիկի վրայ անցուցած, որ կը կշռէ եղեր 34 քառաթիւ . բայց ասիկայ առաջին կարգի ընտիր ադամանդներէն չէ :

Եւ պատմեն թէ երբոր մեծն Պետրոս () սմանցւոցմէ պաշարուեր էր բոլոր բանակովը, իր թագուհոյն փալիւռն ու աչք առնող ադամանդովը վտանգէն ազատեցաւ : Փոթեմքին անունով իշխանն ալ իր ծերութեան վիշտերը թէթեցրնելու համար՝ մեծագին ադամանդի մը փայլունութեանը վրան նայելով սիրտը կը բացուի ու կը մխիթարուի եղեր :